

CÉLZÁS EGY MAGYARÁZATRA

írta Graham Greene

Manapság — a világbekének ebben a furcsa változatában — nem valami könnyű vállalkozás egy decembervégi hosszú utazás. Utitársam meg én már annak is örülhettünk, hogy a fülkében mindössze ketten voltunk. Igaz, hogy a fűtőtest nem működött, a lámpák viszont az egymást sűrűn követő alagutakban minduntalan elaludtak, de egyébként is sokkal homályosabban világítottak, semhogy szemrontás nélkül olvashattunk volna. Mégcsak étkezőkocsi sem volt, hogy az ember legálább egy kicsit mozoghatott volna.

Az egyik állomás büfféjében vásároltunk egy-egy száraz sonkászemlyét, s miközben azon rágódtunk, összeismerkedtünk. Addig a kocsi két egymástól legtávolabbeső sarkába húzódva gubbasztottunk, állig felgombolt kabátban s mélyen hajolva alig kibetűzhető olvasmányunkra. Mikor a zsemlye maradványait az ülés alá löktem, találkozott a pillantásunk és ő becsukta könyvét.

Mire az út felét megtettük, rengeteg közös beszéd tárgyunk akadt. A szendvicsekkel és az időjárással kezdtek, aztán áttértünk a politikára, és a kormányon, a világhelyzeten és az atombombán keresztül, kikerülhetetlen szükségszerűséggel eljutottunk Istenhez. De azért nem kiabáltunk, és nem is vesztünk össze. Utitársam most szembenült velem, kissé előrehajolva, úgy hogy térdünk csaknem összeért. Lényéből olyan nyugalom áradt, hogy lehetetlen lett volna összeveszni vele, bármennyire különbözött is a gondolkozásunk. Pedighát az alaposan különbözött.

Hamarosan megállapítottam, hogy katolikus emberrel van dolgom. Olyasvalakivel, aki hisz egy mindenható és mindentudó Istenségben, míg én olyasmi vagyok, amit talán leginkább az „agnosztikus“ szóval lehetne kifejezni. Van bennem valami intuíció Isten létezéséről (igaz, hogy ebben nem nagyon bízom, minthogy valószínűleg gyermekkori élményekből és szükségletekből született) és olykor az eseményeknek különös, sorsszerű alakulása, mely úgy keresztetzi az ember útját, mint az őserdőben a leopárdoknak állított csapdák, olyan ámulatot kelt bennem, amely a hithez hasonló, de értelmem fellázad egy olyan Istennek pusztá gondolatára, aki a szabadakarat minden szörnyiségének kiszolgáltatja teremtményeit. Azon vettem észre magam, hogy ezeket a gondolatokat fejtegetem utitársamnak, aki csendesén és tisztelettel hallgat. Nem próbált felbeszakitani és semmi sem látszott rajta abból a türelmetlenségből, vagy szellemi fölényességből, amelyre katolikusoknál mindig el lehet készülni az ember. Az egyik kis állomás lámpái megvilágították arcát, melyet eddig a szakaszban pislákoló egyetlen körte homályban hagyott és ekkor hirtelen megláttam rajta valamit — mit is? Oly erős volt ez a hatás, hogy elhallgattam.

Egyszerre tíz esztendő szálltam vissza az időben, a nagy, hiábavaló küzdelem túlsó partjára, egy apró normandiai városkába: Gisorsba. Egy percre megint ottjártam a régi bástyán és elnéztem a szürke háztetők

fölött, míg pillantásom — Isten tudja, miért — megakadt a sok hátsóablak egyikén. Egy középkorú férfi arca tapadt ott az ablaküvegre, egy arc (azt hiszem, ez az arc már nincs többé, mintahogy valószínűleg nincs többé a régi városka sem, középkori levegőjével; mindebből csupán egy halom por maradt), egy arc, melynek láttán ámulva szóltam magamban: Ez az ember boldog, — maradéktalanul boldog. — Utitársamra néztem, de arca már ismét elmerült a felhomályban. Tétován szóltam: „Ha meggondolja az ember, hogy Isten — ha ugyan van Isten — mi mindent megenged. Most nem éppen csak a testi szenvedésekre gondolok: hanem általában: a Rosszra. Teszem, ártatlan gyermekek megrontására...”

— Az emberi belátás annyira korlátozott! — mondta utitársam és én bosszankodtam ezen az elcsépelet szólásformán. Mintha megérezte volna csalódottságomat (lehet, hogy gondolataink is oly szorosan fonódtak össze, mintahogy mi magunk összebujtunk a hideg kocsiában), mert így folytatta: — Persze, az ilyesmire nincs felelet. Olykor elfog az ember valami jeladást vagy célzást — itt a vonat megint alagútba robogott és a lámpák kialudtak. Ez hosszabb volt minden eddiginél és a szerelvény zakatolva rohant rajta keresztül miközben mintha a hideg a sötéttséggel együtt áthatóbbá vált volna, jeges ködként borított el bennünket. (Lehet, hogy ha az embernek valamelyik érzéke kiálszik — itt a látásé —, a többi egyszerre élesebben kezd működni.) Mikor kiértünk a sűrű éjszakába és a villany újra fölgyulladt, láttam, hogy utitársam hátradúlt az ülésen.

Kérdőn ismételtem meg utolsó szavát: — Célzást?

— Ó, így szárazon elmondva, vagy akár lenyomatva, nem sokat mond az ilyesmi — mondta összeborzongva köpenyében. — És általában nem mond semmit más embernek, azon az egyen kívül, akinek szól. Tudományosan persze nem bizonyít semmit, ha úgy vesszük, voltaképpen egyáltalán nem bizonyít semmit. Olyan esetek ezek, amelyek valahogyan egészen másképp sülnek el, mint ahogy szándékolták őket, — már tudniillik az emberek, akik cselekvőleg vettek részt bennük. Vagy az a Valami, ami az emberi résztvevők mögött áll.

— Valami?

— Ez a szó: Sátán, túlságosan elemberiesíti a dolgot. — Önkénytelenül előrehajoltam, most már kíváncsi voltam, mit fog még mondani. Nekem — Isten látja lelkemet — igazán nincsenek előítéleteim.

— Az emberi nyelv olyan nehézkes — folytatta —, de én néha szinte részvétet érzek Iránta. Olyan pihenés nélkül keresi a megfelelő fegyvert ellenségével szemben, s mikor használni próbálja, a fegyver mindig a saját szívébe törik bele. Néha úgy tetszik, hogy egészen tehetetlen. Az ímént gyermekek megrontásáról volt szó. Erről egy régi történet jut eszembe — gyermekkoromból. Ön az első ember — kivéve egyetlenegy —, akinek eszembe jut elmondani. Talán éppen azért, mert teljesen idegen. Nem nagyon hosszú történet és bizonyos értelemben sokatmondó.

— Mondja el — kértem.

— Ne várjon valami rendkívülit. De számomra, úgy érzem, jeladás volt. Igen, az a bizonyos célzás.

Lassan kezdett el beszélni. Arcát a kocsi ablaka felé fordította, noha az odakint elszárguló sötétségben aligha láthatott egyebet egy-egy időnként elsuhanó jelzőlámpánál, egy-egy kivilágított ablaknál, vagy egy kis vidéki állomásnál, melyet robogva löktünk vissza a sötétségbe. Aztán lassan, szavait gondosan válogatva, elkezdte:

— Gyerekkoromban megtanítottak ministrálni. Kicsi templomunk volt, mert a helységben, ahol laktunk, kevés volt a katolikus. Apró keletangliai mezőváros volt, sík, meszes földek és árkok — rengeteg árok — vette körül. Nem hiszem, hogy ötvenen is lettünk volna katolikusok, és valamilyen okból valami hagyományos ellenszenv vett körül bennünket. Lehet, hogy ennek az eredete visszanyúlt egészen a XVI. századig, amikor egy protestáns vértanút égettek itt meg máglyán. A kivégzés helyét emléktábla örökitette meg a piactéren, ott, ahol csütörtökönként a mészárosok bódéi álltak. Én csak homályosan éreztem a felémáramló rosszindulatot, noha például tudtam, hogy iskolai csúfnevem — pápista Miska — valahogyan a vallással függ össze és arról is hallottam, hogy apámat a városbákoltozásunk idején kis híján kizárták a Polgári Klubból.

— Minden vasárnap fel kellett vennem a karinget és ministrálnom. Gyűlöltem ezt — általában mindenfajta „maskarát” gyűlöltem; sohasem tudtam szabadulni a félelemtől, hogy valamit eltévesztek, valamit rosszul csináltak és neveltségessé teszem magam. A mi istentiszteletünk ideje nem esett össze az anglikánokéval, és mikor kicsi, de korántsem válogatott csapatunk kitódult a csúf kis kápolnából, úgy tetszett, a város egész lakossága útban van a rendes templom felé — én legalább mindig úgy gondoltam rá, mint „a rendes” templomra. Mindannyiszor el kellett vonulnunk közönyös, gögös, gúnnyal telt pillantásaik előtt. Tudja, milyen komolyan veszik olykor az ilyen kisvárosokban a vallást, ha mindjárt pusztán társadalmi szempontból is.

— Különösen egy ember volt ott; a városban lévő két pék közül az, akit családom nem pártfogolt. Azt hiszem a katolikusok közül senki nem vásárolt nála, mert azt beszélték róla, hogy szabadgondolkodó. Elég furcsa megállapítás egy olyan emberről, akinél, szeqénynél, nem igen lehetett valakinek kevésbbé szabad a gondolkodása. Teljesen be volt zárva saját gyűlöletébe — minket gyűlölt. Rendkívül csúf ember volt; egyik szeme üvegéből, feje olyan formájú, akár egy nagy répa, és olyan kopasz is. Nőtlen volt. Úgy látszott, a pékségen és a gyűlöletén kívül semmi nem érdekli. Ámbár most, hogy öregebb lettem, egyéniségének más oldalait is kezdem már látni: lehet, hogy volt benne valami mélységesen titkolt szeretet is. Néha egy-egy mezei sétán váratlanul találkoztunk vele: különösen, ha az ember egyedül járt, és vasárnap volt. Mintha hirtelen valamelyik árokból bukkant volna fel; a ruháját éléktelenítő mészfoltok a munkaruháját borító lisztporra emlékeztettek. Botjával csapkodta a gallyakat és ha a rendesnél is rosszabb hangulatban volt, furcsa, összefüggéstelen szavakat kiabált az ember után. Mintha valami ismeretlen nyelven beszélt volna. Ma persze már tudom, mit jelentettek azok a szavak. Egyszer a rendőrség is járt nála, valami miatt, amiről egy fiú fecsegett s amit — állítólag — egy ilyen alkalommal látott. De aztán

nem lett a dologból semmi, legföljebb a gyűlölet kerítette még jobban hatalmába. Blackernek hívták, és én borzadtam tőle.

— Azt hiszem, apámat a többieknél is jobban gyűlölte — nem tudom; mért. Apám a Midland-Bank igazgatója volt és lehetséges, hogy a péknek valamikor sikertelen üzleti kapcsolatai voltak a bankkal. Apám rendkívül óvatos ember volt, egész életében szenvedett a pénzügyekben való aggályoskodása miatt — akár a sajátjáról volt szó, akár a máséről. Ha ma próbálom Blackert emlékezetembe idézni, mindig úgy látom, amint egy magas, ablak nélküli falak között elkeskenyedő szűk úton közeledik; az út végén apró, tizesztendős fiúcska áll: én. Nem tudom, csak szimbolikus kép-e ez, vagy pedig valamelyik találkozásunk emléke. Ezek a találkozások valahogy egyre sűrűbben ismétlődtek. Az imént a gyermekek megrontásáról beszéltünk. Ez a szegény ember állandóan arra készült, hogy bosszút álljon mindazon, amit gyűlölt: az apámon, a katolikusokon, az Istenen, akiben az emberek oly csökönyösen hittek. Bosszút álljon: azzal, hogy engem megront. Borzalmas és agyafűrt tervet eszelt ki.

— Emlékszem az első barátságos szóra, amelyet tőle hallottam. Olyan gyorsan mentem el a boltja előtt, ahogyan csak tudtam, mikor meghallottam a hangját, amint tettetett alázattal utánam szolt; mintha csak inasom lett volna: — Dávid úrfi! — kiáltotta — Dávid úrfi! — és én elszaladtam. Mikor legközelebb arra mentem, kint állt az ajtóban, bizonyára látta, hogy jövök, kezében fonott kalácsot tartott: mi Chelseabuns-nak hívtuk az ilyet. Nem akartam elfogadni, de nem tágitott, és mikor ezután hívott, hogy menjek be hozzá a bolt mögötti szobájába, mert valami érdekeset akar mutatni, már nem lehettem hozzá udvariatlan.

— Egy kis villamos-vonat volt ott — akkoriban meglehetősen ritka jöszág — és Blacker ragaszkodott hozzá, hogy megtanítson a kezelésére. Meg kellett csavarnom valamennyi kapcsolót, megindítottam, aztán megállítottam a gépet. Azt mondta, ezentúl akármikor bejöhetek hozzá játszogatni. De ezt a szót „játszogatni” úgy ejtette ki, mintha valami titkolnivaló lett volna benne: és én valóban sohasem beszéltem otthon erről a meghívásról. Sem arról, hogyan osontam be ebben a szünidőben hetenként kétszer is — ahányszor csak erőt vett rajtam a vágy, hogy megnézzem a kisvasutat — a pékbolt ajtaján. De előbb mindig jobbra-balra végigkémleltem az utcát, nem lát-e meg valaki?

Ezalatt a mi nagyobb, kormos, felnőtt vonatunk megint alagútban robogott és a lámpa megint kialudt. Ott ültünk a sötétben és hallgattunk, mert a vonat dübörgése úgy megsüketített, mintha viasszal tömték volna be a fülünket. Még akkor is hallgattunk egy ideig, mikor kiértünk a szabadba, és meg kellett sürgetnem, hogy folytassa.

— Ravaszul kieszelt csábítás! — mondtam.

— Ó, azt ne gondolja, hogy olyan egyszerű volt a terve, olyan nyers — mondta útítársam. — Sokkal inkább a gyűlölet vezette szegényt, semmint a szeretet. Dehát lehet valamit gyűlölni, amiben az ember nem hisz? Pedig ez az ember szabadgondolkodónak nevezte magát. Lehetetlen ellentmondás: szabadnak lenni és ugyanakkor ilyen súlyosan

megszállottnak lenni. És megszállottsága nyilván napról-napra növekedett egész nyáron át, de fegyelmezte magát; kívárta az alkalmas pillanatot. Talán az a Lény, amelyről az imént beszéltem, talán ő öntötte belé ezt az erőt, ezt az okosságot. Csak a szünidő legutolsó hetében tette szavá azt, ami az egész idő alatt oly mélyen foglalkoztatta.

— Éppen a földön térdeltem és két vasuti kocsi kapcsoltam, mikor hallottam, hogy megáll a hátam mögött. „Ha az iskola megkezdődik, nem játszhat többé veled, Dávid úrfi” — szólított meg. Ehhez a megállapításhoz, amihez nem volt hozzátenni való, éppoly kevésbé, mint az utánakövetkezőhöz: „Kivéve, ha magának adnám, örökbe.” Ez a megjegyzés, észrevétlenül, hihetetlen ravaszsággal hintette el bennem a vágy magját, a teljesedés lehetőségének gondolatát. Ettől a naptól fogva mindennap elmentem hozzá. Fel kellett használnom minden alkalmat, míg a gyűlölet határidő el nem jön. S azt, hiszem, lassacsckán Blackert is kezdtem megszokni: üvegszemét, répafejét, émelyítő alázatosságát. Biztosan hallotta, hogy a pápa „Isten szolgálja”-nak nevezi magát. Én néha azt gondolom, hogy ez a Blacker meg a *Másik* szolgálójának szolgálója volt. No, de hagyjuk ezt.

— Másnap az ajtóban állva nézte, hogyan játszom, s egyszerre csak a vallásról kezdett beszélni. Elmondta — s ez olyan hamisan hangzott, hogy még én is észrevettem —, hogy mennyire csodálja a katolikusokat. Azt mondta, hogy szeretné, ha úgy tudna hinni, mint ők, de hát hogyan hihetne egy pék? A „pék” szót úgy hangsúlyozta, mintha legalábbis biológust mondott volna; a parányi vasút meg ezalatt körbeszaladt a sineken. „Én is éppen úgy meg tudom sütni azt a kicsodát, amit ti esztek, mint akármilyen katolikus” — folytatta és eltűnt a boltban. Fogalmam sem volt róla, mit akar. De csakhamar újra megjelent, kezében kis darab ostyával: „Nesze — szól —, edd meg ezt és aztán mondd meg magad.” Szájambayvettem és csakugyan, teljesen úgy volt készítve, mint az az ostya, amelyet a szentáldozásnál használtunk. Mindössze annyi volt a különbség, hogy talán nem sikerült neki a formát pontosan eltalálni. Bűnösnek éreztem magam és megijedtem, anélkül, hogy tudtam volna, miért. „Mondd hát — sürgetett —, mi a különbség?”

„Különbség?” — visszhangoztam.

„Hát nem pontosan ugyanolyan ez, mint az, amit a templomban kaptok?” — erősködött.

„Ez nincs átváltoztatva” — mormogtam én.

„Mit gondolsz, ha mindkettőt mikroszkóp alá tenném, meg tudnád különböztetni őket egymástól?” — folytatta. Mindössze tizesztendős voltam, de tudtam a helyes választ. „Nem — feleltem —, a színek nem változnak el.” S egy pillanatra meghökkentem, mert ez a szó „elváltozni” valamiképpen vért és halált varázsolt élelem.

Blacker hirtelen szenvedélyesen felkiáltott:

„Szeretnék egyszer egy olyat a szájamba venni! Csak éppen, hogy lássam...”

— Talán különösen hangzik, de ekkor történt életemben először, hogy az átlényegülés gondolata valósággá vált lelkemben. Hiszen persze, megtanultam szóról-szóra, ezzel a gondolattal nőttem fel. De a mise épp-

oly élettelen volt a számomra, mint a De Bello Gallico mondatai: a szentáldozás valami olyasféle megszokott gyakorlat, akár az iskolaudvaron végzett tornagyakorlataink. Most pedig egyszerre itt áll előttem valaki, aki mindezt halálosan komolyan veszi, s olyan komolyan, mint a pap, aki persze nem számít, hiszen neki ez a foglalkozása. Jobban megíjtedem, mint valaha.

„Butaság az egész — mondta a pék —, de mégis szeretném egyszer a szájamba venni.“

„Hát, ha katolikus volna, akkor lehetne“ — mondtam gyanutlanul. Egyetlen ép szemével rámbámult, mint valami Ciclops.

„Te szoktál ministrálni, nem? Te könnyű szerrel kaparinthatnál nekem egyet azokból a micsodákból. Tudod, mit csiálnánk? Cserélnék! Én neked adnám ezt a kis villanyvonatot, te meg hoznál nekem egy olyan ostyát. De átváltoztatott legyen! Igen, átváltoztatott!“

„A sekrestyéből szerezhetnék egyet“ — mondtam. Azt hiszem, még mindig azt képzeltem, hogy érdeklődése tisztán a pék kíváncsisága. Azt akarja látni, hogyan vannak készítve.

„Nem, nem — mondta, — meg akarom kóstolni, milyen íze van a ti isteneteknek.“

„Azt nem tehetem.“

„Még egy teljes villamos-vasutért sem? Örökbe adnám neked. És otthon sem lenne miatta semmi baj. Szépen becsomagolnám, és egy cédulát tennék melléje apádnak: Kiváló bankvezérünk fiacskájának, egy hálás ügyfél. Apád el volna ragadtatva.“

Igy felnőtt szemmel nézve, nagyon közönséges kísértés az ilyen, úgy-e? De próbálja magát visszaképzelní a gyerekkorába. Lábaiknál, a padlón a sineknek egész hálózata feküdt. Aztán egy apró állomás, hordárokkal és utasokkal, alagúttal, vasuti hiddal és sorompóval. Két szemafór, természetesen ütközők is és — ami a legfontosabb — váltókorongok. Szemem elhomályosodott a vágyakozástól, mikor pillantásom a váltókorongra tévedt. Ez volt a kedvencem — oly csúf volt, olyan célszerű, olyan igazi. Elgyengülve mondtam:

„Nem tudom, hogy lehetne?...“

— Milyen gondosan tanulmányozta ez az ember a terepet. Bizonyos, hogy többízben is belopózott mise alatt templomunk hajójába. Olyan kisvárosban, amilyen a miénk volt — ezt elképzeli — nem lett volna okos dolog nyilvánosan az oltár elé járulnia az áldozókkal, hisz itt mindenki tudott róla mindent. Így szólt:

„Mikor megáldoztattak, egy pillanatra a nyelved alá tolod majd. Először úgyis téged áldoztatnak, meg a másik fiút, és a multkor is láttam, hogy közvetlen utána kimentél a függöny mögé. Kintfelejtetted az egyik kis üveget.“

„A boros ampolnát“ — mondtam.

„Az ecetet és olajat“ — vigyorgott rám kedélyesen. Én — én meg a kisvasutat bámultam, amellyel nem játszhatom többé, ha a szünidő végetér.

„De úgy-e, mindjárt lenyelne?“ — kérdeztem.

„Persze — felelte. — Mindjárt lenyelném.“

— Aznapra valahogy elment a kedvem a játéktól. Felkeltem és az ajtó felé indultam. De visszatartott a kabátom hajtókájánál fogva. „Ez kettőnk titka marad — mondta. — Holnap vasárnap. Délután átjössz ide. Az ostyát beteszed egy borítékba és magaddal hozod. Hétfőn korán reggel pedig megkapod a vonatot mindenestül, ahogy itt pompázik.“

„Holnap még nem“ — könyörögtem neki.

„Más vasárnap nem érdekel“ — felelte. — Holnap van számodra az egyetlen alkalom.“ Gyengéden megrázott. „De ennek mindörökké kettőnk között kell maradnia — mondta. — Ha valaki megtudná, elvinnék tőled a vonatot, és azonkívül velem is meggyűlne a bajod. Szörnyű módon végeznék veled! Tudod, hogy vasárnaponként mindig a környéket járom. Előlem nem lehet elbujni. Egyszerre csak felbukkannak. Még otthon sem lennél biztonságban tőlem. Tudom a módját, hogyan jussak be a házakba, mikor mindenki alszik.“ Behúzott maga után a boltba és kinyitott egy fiókot. Különös kulcs és egy élesrefent borotva hevert benne. „Ez olyan tolvajkulcs — mondta —, amely minden zárat kinyit. És ez — ezzel veszem vérért az embereknek.“ Aztán megveregette arcomat vaskos, lisztes kezével és így szólt: „Fátyolt rá! Hiszen mi jóbarátok vagyunk.“

— Az a vasárnapi mise úgy megmaradt az emlékezetemben, minden legapróbb részletével együtt, mintha csak egy héttel ezelőtt ment volna végbe. A lépcsőimától kezdve az átváltoztatás percéig minden félelmes és jelentőségteljes volt számomra. Életemben csak egyetlenegy szentmise volt még ilyen jelentőségteljes, de talán még az sem, mert hisz ez egyetlen volt, soha többé meg nem ismétlődő. Mikor a pap lehajolt hozzám, amint ott térdeltem ministráns pajtásommal az oltár előtt és nyelvemre tette a szentostyát, olyan döntőnek éreztem a pillanatot, mintha csak a végső szentséget vettem volna fel.

— Azt hiszem, akkor határoztam el magam arra a szörnyű cselekedetre — mert, tudja, a mi szemünkben ez szörnyű cselekedet —, mikor megláttam Blackert, aki a templom végéből figyelt. Legjobb fekete ünneplő ruháját vette fel és arcát — mintha sohasem szabadulhatna meg végképpen hivatásának bélyegétől — vastagon fedte a rászáradt rizsper. Biztosan azzal a gyilkos szerszámmal borotválkozott, és azután puderezte be így magát. Az egész szertartás alatt le nem vette rólam a szemét, és azt hiszem, engem nem is annyira a bírvágy, mint inkább a félelem készítetett, hogy teljesítem utasításait, félelem attól a sötét dologtól, amit ő leszámolásnak nevezett.

— A másik ministráns fűrgén felegyenesedett, fogta az áldozató tányérkát és Carey atya előtt lépegetve, az oltár rácsához sietett, amely mögött a többi áldozó térdelt. Nyelvem alá toltam a szentostyát — úgy éreztem, mintha egy kis hólyag támadt volna ott. Aztán felkeltem és elindultam a függöny felé, hogy behozzam a kis kancsókat. Szándékosan hagytam volt őket odakint a sekrestyében. Gyorsan körülnéztem, valami alkalmas rejtekhely után, és megpillantottam az „Universe“-nek egy példányát, amely otthevert egy széken. Kivettem a szájból a

szentostyát — ekkorra már apró, nyirkos pépcsomóvá lett — és be-
dugtam az újság lapjai közé. Ugyannakkor eszembe villant: hátha Carey
atya határozott célra készítette ki ide a lapot és meg fogja találni benne
az ostyát, mielőtt még időm lenne rá, hogy elvigyem? S csak most,
amikor megpróbáltam elképzelni a rám váró büntetést, csak most kez-
dett előttem földerengeni tettem egész szörnyűsége. A gyilkosság köznap
bűntény, hisz annak megvan a megfelelő büntetése. De itt az ész
megtorpant: az én bűnömre semmiféle megtorlás nem látszott megfele-
lőnek. Ki akartam venni a szentostyát az újságból, de már nyúlósan oda-
tapadt a lapok közé. Kétségbeesésemben kitéptem egy darabkát az új-
ságból, és az egészt összecsavarva a nadrágzsebembe dugtam. Mikor,
kezemben a kancsókkal, visszatértem a templomba, pillantásom találko-
zott Blackerével. Rám mosolygott, bátorítón és boldogtalanul — igen,
ebben biztos vagyok —, boldogtalanul. Ez a szerencsétlen talán az egész
idő alatt a Megromolható után sóvárgott!

— Erről a napról nem sokkal többre emlékszem. Azt hiszem, túl-
erős megrázkódtatásban volt részem: kissé kábult lehettem. Aztán meg
elkapott a vasárnapi családi sürgés-forgás is. Vidéki városokban a va-
sárnap a rokonság jegyében folyik le. Ilyenkor együtt van az egész
család, ismeretlen nagybácsik és unokatestvérek érkeznek, idegen kocsi-
hátsó üléseibe zsúfolva. Emlékszem, bennünket is valami ilyesféle tömeg
rohant meg aznap és ideiglenesen háttérbeszorította lelkemben Blackert.
Volt köztük valaki, akit Lucy néninek neveztek, s akinek hangos, mély
és rekedt nevétese mesterséges vidámsággal töltötte meg a házat. Mintha
valami hangpróbateremben kacagó lemezt forgattak volna. Ha akartam
volna, se mehettem volna ki a házból egyedül. Mire meg hat óra lett,
Lucy néni és az unokatestvérek elbúcsúztak, és a nyugalom visszaköltözött
a házba; akkorra már túlságosan késő volt ahhoz, hogy Blackerhez men-
jek, és nyolc óraker már aludni kellett mennem.

— Azt hiszem, ekkorra már féligmeddig el is felejtkeztem róla, mit
rejtegetek a zsebemben. De mikor kiraktam a tartalmát, a kis, összegyür-
költ újságpapír hirtelen elemvarázsolta a szentmisét, a fölémhajló papot
és Blacker vigyorgását. A kis csomagot az ágyam mellett álló székre tet-
tem, és megpróbáltam aludni. De minden oly kísérteties volt, olyan nyug-
talanító: a libegő függönyök mozgó árnyéka a falon, a bútorok nyikor-
gása, a suhogás a keményben és — ott a széken a jelenlévő Isten.
A szentostya számomra eddig: egyszerűen csak a szentostya volt. Mon-
dom, elméletben tudtam én, hogy mit kell hinnem, de most, amikor oda-
kint az utcán felhangzott a titokzatos füttyszó, most hirtelen tudtam, hogy
Az, ami ott a széken, az ágyam mellett várakozik, valami kimondhatatlan-
ul értékes. Valami, amiért az ember egész lelkinyugalmával fizet. Va-
lami, amit annyira gyűlölnék, hogy az ember úgy tudja szeretni, ahogyan
egy kitaszítottat, ahogyan egy meggyötört gyermeket szeretnek. Ezek
persze egy felnőtt ember szavai, ott az ágyban pedig egy tizesztendő, s
remült gyermek feküdt, és hallgatta az ablak alatt felhangzó füttyszót,
Blacker füttytét, de azt hiszem, azért csaknem pontosan azt érezte, amit
elmondtam. Erre gondoltam, amikor az imént arról beszéltem, hogy az a

bizonyos Lény — bármi is legyen — a siker pillanatában mindig és mindenben csalódik. Nyilván ugyanolyan biztos volt felőlem most is, amilyen biztos volt maga Blacker. És ugyanolyan biztos volt Blacker felől is. Pedig nem tudom, hogy ha ennek a szerencsétlennek további sorsát ismerném, nem arra jönnék-e rá ott is, hogy az ellenség fegyvere megint csak a saját szívébe fúródott.

— Végre is nem bírtam ki tovább ezt a füttyülést és felkeltem az ágyból. Kissé félrevontam a függönyt: pontosan az ablakom alatt, ott állt Blacker, arcát megvilágította a hold fénye. Ha kinyujtom a kezemet és ő felnyujtja a magáét, ujjaink szinte érintették volna egymást. Főlnézett rám, egyetlen ép szemében mohóság villogott, — ma világos előttem, hogy a siker közelsége valósággal örültté fokozhatta rögeszméjét. Nyugtalan-sága kergette ablakom alá. Suttogva kérdezte: „Dávid, hol van Áz?...“

— Visszakaptam a fejemet. „Add ide — mondta gyorsan. — Reggel megkapod a vonatot.“

— Megráztam a fejemet. — „Itt van velem az érvágó is — folytatta —, meg a kulcs is. Okosabban teszed, ha mindjárt ledobod.“

„Menjen innen!“ — suttogtam, de a félelem csaknem elvette szavamát.

„Akkor előbb véreDET veszem, s aztán ügyis megkaparintom.“

„Ó, nem, nem kapja meg“ — mondtam. Odamentem a székhez és fel-emeltem Öt. Csak egyetlen hely volt, ahol biztosságban tudhattam. Nem tudtam a szentostyát leválasztani a papírról, s így azzal együtt nyeltem le. Az újságpapír megakadt a torkomon, mintha szilvahéj lett volna, de leöblítettem a vizeskancsóból. Aztán visszamentem az ablakhoz és lenéztem Blackerre. Ekkor hízelegni kezdett: „Mit csináltál vele, Dávid? Ostobaság az egész! Hiszen csak egy darab kenyér!“ — és olyan sóváran, olyan könnyörögve bámult föl rám, hogy gyerekfejjel is csodálkoztam: hát ha igazán csak egy darab kenyérnek hiszi, akkor hogyan kívánhatja ennyire.

„Lenyeltem!“ — mondtam neki.

„Lenyelted?“

„Le — mondtam. — Menjen innen.“ És akkor olyasmi történt, ami az én szememben ma megrázóbb, mint akár az ő megrontó szándéka, akár saját megdondolatlan cselekedetem: elkezdett sírni. A könnyek ferden csurogtak végig félorcáján, egyetlen ép szeméből, vállalai rázkódtak. Csak egy pillanatig láthattam az arcát, aztán elindult, fejét lehajtva; kopasz, répafeje lóbálózott a sötétben. Ha ma visszagondolok erre a jelenetre, szinte azt hiszem, hogy magát azt a Valamit láttam akkor, kikerülhetetlen vereségét siratva. Engem akart fegyverül használni, és — ime — eltörttem a kezében. Blacker egyetlen szeméből az ő könnyei hullottak.

A Bedwell-i csomópont fekete kazánjai felsorakoztak mellettünk a pályatest mentén. A váltók kitérőbe irányították a vonatot és egyik sín-párról a másikra taszítottak bennünket. Szikraeső, egy jelzőlámpa vörös fénye, a sűrke éjszakai égbé meredő magas kémények, veszteglő mozdonyokból kicsapó gőzfelhők, — a hideg utazásnak egyik fele véget ért. Most hosszú várakozás állt előttünk, aztán a döcögő helyi vonat.

— Érdekes történet volt — mondtam. — Azt hiszem, én odaadtam volna neki, ha már annyira megkívánta. Kíváncsi vagyok, mit csinált volna vele?

— Azt hiszem, mindenekeelőtt nagyítóüveg alá rakta volna — mondta útitársam, — minden egyebek előtt mindabból, amiket — gondolom — tervezett vele.

— És a célzás? Nem látom tisztán, mit akar ezzel mondani.

— Hát — mondta töprengve —, ha jól meggondolja az ember, ez az eset számomra egy csodálatos kezdet volt. — Soha meg nem értettem volna, mire célzott ezzel, ha — mikor felállt, hogy táskáját levegye a hálóból — köpenye véletlenül ki nem nyílik, és ki nem villán alá a rapi gallérja.

— Azt hiszem — mondtam —, ön úgy érzi, sokat köszönhet ennek a Blackernek.

— Igen — felelt. — Tudja, én nagyon boldog ember vagyok.

RAVENSBRÜCK

(Egy halottra)

Ahova estél, ott maradsz.
A mindenségből ezt az egyet,
ezt az egyetlen egy helyet,
de ezt azután megszerezted.

Mintha a nyitott kezéd is,
még az is vasmarokra fogná
a belesimuló füvet:
azzal, hogy semmi köze hozzá!

Menekül mellőled a táj!
Lehet az ház, malom vagy nyárfa,
minden csak küszködik veled,
mintha a semmiben mutálna.

De most már te nem tágitasz.
Megvakítottunk? Szemmel tartasz.
Kifosztottunk? Meggazdagodtál.
Némán, némán is reánkvallasz.

Pilinszky János